

TROBADA DE TRADUCTORS DE MERCÈ RODOREDA.
SOBRE A TRADUCIÓN DE *LA PLAÇA DEL DIAMANT AO GALEGO*

Pilar Vilaboi Freire
pivilab@hotmail.com

[Recibido: 21/04/08; aceptado: 13/06/08]

Introdución

O 2008 foi o Ano Mercè Rodoreda, xa que se conmemorou o centenario do nacemento desta escritora, considerada unha das autoras clásicas máis importantes da narrativa catalana. Con motivo desta efemérides, leváronse a cabo unha serie de actos e actividades para resaltar a vida e obra dunha escritora senlleira. Un destes actos foi a *Trobada de traductors de l'obra de Mercè Rodoreda* á cal asistín como convidada por ser a tradutora ao galego de *La plaça del Diamant*.

Antes de comezar, permítanme presentarlles brevemente a nosa protagonista. Mercè Rodoreda nace en Barcelona en 1908. Tivo unha infancia solitaria nun ambiente de barrio tranquilo e envolta pola paixón da lectura, do teatro e das flores. Con vinte anos cásana co seu tío materno, Joan Gurguí, dezasete anos máis vello ca ela, que fixera certa fortuna en América. Aos nove meses nace un único fillo do matrimonio, Jordi Gurguí, en 1929, que a partir dos corenta anos ten que ser internado nun centro psiquiátrico. Mercè comeza a usar a literatura como unha alternativa de evasión do seu ambiente pechado e decepcionante. En 1937 gañou o premio Crexells e certa notoriedade coa súa novela *Aloma*, novela psicolóxica e simbólica sobre a perda da adolescencia. A guerra servíralle para camuflar desacordos matrimoniais e o exilio sérvelle para a separación do seu home. En 1954 instálase en Xenebra e emprende unha obra narrativa de gran forza, baseada nuns extraordinarios dotes de observación, detallismo psicolóxico, precisión e lucidez expresivas que a converterían nun dos máximos expoñentes da literatura catalá contemporánea: *Vint-i-dos contes* (Premio Victor Catalá, 1958), *La plaça del Diamant* (1962), *El carrer de les Camèlies* (Premio Sant Jordi, 1966, Premio da crítica e Ramon Llull), *Jardí vora la mar* (1967), *La meva Cristina i altres contes* (1967), *Mirall trencat* (1974), obra coa que culmina toda unha carreira narrativa. Morreu en Xirona en 1983 afectada dun cancro. Deixou moitos misterios e, como herdeiros do seu legado literario, o Institut de Estudis Catalans que posteriormente creou a

Fundació Mercè Rodoreda. Desde 1998 convócase o premio “Mercè Rodoreda” de contos e narracións.

Trobada de traductores de l’obra de Mercè Rodoreda

Esta Trobada (Barcelona, 13-15 de decembro de 2007) foi organizada pola Institución de les Lletres Catalanes, coa colaboración da Fundació Mercè Rodoreda e o Institut Ramon Llull e baixo a perfecta coordinación de Joaquim Mallafré. A Casa de Convalescència de Barcelona, sede do Institut d’Estudis Catalans e da Fundació Mercè Rodoreda foi onde se celebraron as charlas, que non puideron ser máis arrequecedoras e interesantes, posto que contaron coa participación de tradutores de todo o mundo falando de cadansúa versión da obra rodolediana a varias linguas: vasco, galego, castelán, francés, inglés, italiano, indio, checo, romanés, búlgaro, hebreo, sardo, polaco e holandés.

Na presentación falouse do importante que é para os países que non teñen estado, ter embaixadores desa lingua polo mundo adiante e que Rodoreda cumpría moi ben ese papel de difusora con respecto ao catalán. Comezou o seminario cun relatorio a cargo de Carme Arnau sobre “La creació d’un estil: *La plaça del Diamant* de Mercè Rodoreda”, onde nos falou de como a autora atopa o seu estilo: na madureza, na experiencia intensa da vida. Primeiro vive, despois escribe reflectindo na súa obra o que lle pasou na realidade cotiá. Continuamos despois cunha mesa redonda que trataba das cuestións internas da tradución: nela interviñeron Elly Bovee e Adri Boon, ambos os dous tradutores ao holandés en distintas épocas; Jan Schejbal, tradutor ao checo; Jana Balacciu-Matei, tradutor ao romanés e Giacomo Ledda, tradutor ao sardo. Unha das cousas máis interesantes foi a distinción de Giacomo Ledda entre unha lingua e un dialecto: dixo que era simplemente cuestión de ter exército, mariña e aviación ou non telos. Dada a situación de coidados intensivos na que dixo atoparse o sardo, o feito de traducir a esta lingua obras tan destacadas como *La plaça del Diamant* imprímenlle unha certa esperanza lingüística que, ademais, atrasan a súa morte lenta.

Despois houbo unha charla informativa interesantísima sobre as axudas e subvencións que o Institut Ramon Llull ten para a tradución ao catalán: tanto para o tradutor como para as propias editoras. Non se poden facilitar máis as cousas para traducir a esta lingua. Teñen desde subvencións para estadias en Cataluña entre dúas e seis semanas, exceptuando o mes de agosto para traballar na tradución correspondente en curso: o tradutor debe estar domiciliado no estranxeiro e ter un contrato en vigor cunha editorial para traducir a obra. E tamén hai subvencións para a tradución de obras literarias e de pensamento orixinais en lingua catalá destinadas a empresas editoriais que teñan programada a tradución durante o ano da convocatoria e que teñan adquirido os correspondentes dereitos de edición. Para máis información destes temas, véxase a páxina web do Institut Ramon Llull: <http://www.llull.cat>.

Pola tarde interviñemos as tradutoras peninsulares: Maite González Esnal, tradutora ao euskera, Maria del Carme Alerm, ao castelán e Pilar Vilaboi ao galego. Puxéronse na mesa os problemas que afectan a todos os tradutores: *literalidade* versus *liberdade*, e as diversas posturas que isto implica, xa que non todo o mundo tiña a mesma perspectiva de tradución *estranxeirizante* ou *domesticadora*, segundo a distinción de Laurence Venuti.

Rematamos esta primeira xornada cunha visita á exposición “Mercè Rodoreda nas linguas do mundo”, na Biblioteca de Catalunya, e despois unha visita aos fondos da mesma, accedendo a salas privilexiadas, que agochan incunables e primeiras edicións que normalmente permanecen pechadas ao público.

O segundo día comezamos cunha visita á Biblioteca da Fundació Mercè Rodoreda que dá todo tipo de facilidades informáticas e manuais para acceder tanto á obra literaria coma aos documentos persoais (axendas, diarios, correspondencia etc.). Unha verdadeira tentación para calquera investigador rodorediano.

A xornada incluía tamén un itinerario literario que nos permitiu coñecer os lugares onde viviu Rodoreda e os escenarios onde transcorren algunhas das súas novelas. Visitamos o barrio de Gràcia, El carrer de les Camèlies e La Plaça del Diamant. Tamén baixamos a un refuxio antiaéreo da época da guerra civil que aínda se conserva na propia Praza do Diamante. En cada espazo léronse treitos literarios de Mercè Rodoreda elixidos por Llorenç Soldevila. A ruta así coma os treitos foron escollidos cun excelente criterio.

Pola noite fomos ver a adaptación teatral da *Praza do Diamante* a cargo de Josep M. Benet i Jornet, dirixida por Toni Casares e con música orixinal de scar Roig. Pola noite tamén se podía asistir a unha tertulia sobre a adaptación teatral co propio Josep M. Benet.

O último día abriu o seminario o relatorio de Judith Sánchez “Posem *Fil a l’agulla...* Llums i ombres en la recepció i revisió de les traduccions a l’espanyol de l’obra de la Mercè Rodoreda”. Deunos datos moi significativos, coma por exemplo que a obra máis traducida (a máis de 30 linguas entre elas o xaponés, o vietnamita, o grego e o ruso) é a propia *Praza do Diamante*. Houbo seguidamente unha mesa redonda na que se falou de “A praza do Diamante e outras obras en caracteres non latinos” onde interviñeron Rami Saari, tradutor ao hebreo, Vijaya Venkataraman e Maneesha Taneja, tradutoras ao hindi e Maia Guenova, tradutora ao búlgaro, onde saíron a relucir os dispares motivos que levan a un tradutor a escoller a obra que vai ser traducida: amor, desamor, encargo, vinganza... Rematou o acto unha última mesa redonda con “Cuestións externas da tradución: Contacto, encargos, recepcións, lectores. Editoriais comerciais e universitarias”, onde interviñeron Bernard Lesfargues, con varias obras traducidas da autora ao francés, que curiosamente tamén traduciu a Celso Emilio Ferreiro ao occitano, Anna Maria Saludes, tradutora ao italiano e co privilexio de ter coñecido persoalmente á Rodoreda, xa que era amiga da súa

familia e Miquel Sobrer, tradutor ao inglés. O que máis impresión me causou desta mesa redonda foi a descuberta que nos fixo Anna Maria Saludes de que Julieta, un personaxe de *La plaça del Diamant* existiu realmente.

A experiencia e o trato non puideron ser mellores. Non sería de recibo acabar esta crónica sen felicitar a Joaquim Mallafrè pola súa magnífica coordinación, e tamén a Nina Valls e Xavier Montoliu que fixeron da estadia de todos os tradutores en xeral e da miña en particular, un dos episodios máis memorables da miña vida. A eles vai dedicada esta crónica. E a Rami Saari porque grazas a esta *Trobada* fixémonos amigos.

Reproduzo a continuación a miña intervención na *Trobada*.

Cuestions internas da tradución da *Praza do Diamante*

Las meas disculpas per no fer la intervenció en català, pero hai moitos anos que non practico e os meus erros serían maiores ca os acertos. As miñas excusas por adiantado.

O meu primeiro contacto con *La plaça del diamant* foi televisivo: vendo a serie protagonizada por Silvia Munt como Colometa. Naquela época, eu era unha tenra adolescente que non tiña nin idea de quen era Mercè Rodoreda nin imaxinaba o que ía supoñer na miña vida.

Estudei Filoloxía Hispánica e Galega en Santiago de Compostela, onde tiven a sorte de escoller en 5ª curso a materia optativa de Llingua i Cultura Catalana. Corrían os anos noventa en Santiago, cando un amigo meu, Francisco Macías de Edicións Positivas, propúxome traducir a novela. Sería unha das primeiras obras traducidas para a súa colección de *Narrativa*. Aceptei a súa proposta, porque a ignorancia é moi atrevida, estaba ante un clásico da literatura catalá pero eu non era consciente do que iso supoñía. Sucedeume como a Colometa que *patia si algú em demanaba una cosa i havia de dir que no*, e non souben dicir non. E grazas a iso, estou hoxe aquí para comentarlles as características internas da miña tradución galega de *La Plaça del Diamant*.

Estiven traducindo a obra durante tres anos, desde 1990 a 1992; aínda que non saíría publicada ata o 1995. Nesta época e en Santiago de Compostela o material de consulta en catalán era máis ben escaso. Tampouco nestes anos había o uso xeralizado de Internet que hai hoxe en día, o que dificultou moito o meu traballo á hora de atopar algunhas equivalencias catalán-galego. Pero eu tiña o deber de imaxinar o que ela queredría dicir en galego¹. Para contrarrestar estas carencias contei coa inestimable axuda de Francisco Macías, o editor da novela, que sabe catalán, e da miña profesora catalá da facultade, Gemma Avenoza. Revisaron as probas en galego o meu home Xose A. Fernández Salgado e

---

¹ Ademais da edición catalá (Club Editor, 1978) consultei para as miñas dúbidas a versión española de Enrique Sordo (Edhasa, 1989) e unha versión portuguesa de Mercedes Balsemão (Dom Quixote, 1988). Utilicei fundamentalmente o *Diccionari de la llengua catalana* (Enciclopèdia catalana, Barcelona 1989).

unha colega de traballo Rosa Salgueiro. Sen todas estas persoas, esta tradución tería moitos máis erros.

Que tipo de tradución fixen? Segundo Laurence Venuti existen dous tipos de traducións, as que el chama domesticadoras, que intentan achegar o texto orixinal á lingua meta, no noso caso o galego, e as traducións estranxeirizantes, que consistirían en manter a tradución semellante ao texto de partida, é dicir, en conservar os catalanismos. Eu débolles confesar que o meu empeño foi conseguir para a tradución galega un resultado máis domesticador ca estranxeirizante. Como diría o noso escritor Álvaro Cunqueiro, tratei de anosar, é dicir, “de facer noso” o texto catalán, o que me levou a ser unha “traidora” gramatical ou recorrer a algunha que outra adaptación libre. Así:

No exemplo 1 do capítulo 3 (véxase a táboa de exemplos que ofrecemos o final deste traballo) di *una tarda, quan ja era fosc*, a traducción literal *unha tarde, cando xa estaba escuro*, inda que sería correcta, apenas se usa. A miña opción foi traducilo por *unha tarde, á xunta da noite*, máis habitual e con máis forza expresiva para un lector galego.

Outras veces son cuestións culturais, de adaptación á realidade galega, as que me obrigan a non ser literal. Explícome: no exemplo 2, cando falan da *llet Sila* aparecen *dues paperines encerades*, unha especie de botes ou cucurucho usados como medida, non dubidei en traducilo por *dúas canadas*². Porque a canada era a medida de leite habitual en Galicia cando o produto se vendía casa por casa. Realmente é a cantidade de leite que cabe nese recipiente, que era de latón.

O mesmo me sucedeu cos modismos, xiros e frases feitas. Todas estas expresións idiomáticas teñen unha carga semántica propia, distinta en cada lingua. Así, no exemplo 3, cando buscan ao propietario culpable da mancha de humidade, aparece *se'n rentava les mans* sería literalmente “lavaba as mans” pero traducino por “*que se desfecía de todo*” porque nese contexto sería o que contestaría o propietario galego.

No exemplo 4, *la joventut va esperitada* sería literalmente “vai lanzada”, optei por unha frase feita moi expresiva *a mocidade anda a fume de carozo*, que reflicte precisamente esa idea: de ir apresurada ou con rapidez.

No exemplo 5, cando Colometa acaba de comprar unhas xícaras e Quimet enfadase con ela, dille *ganes de pentinar el gat*. Non temos en galego esa expresión nin sequera unha que se lle achegue. Neste caso optei por parafrasear o seu significado figurado *gana de perder o tempo*.

Casos curiosos son as estruturas catalás co verbo soporte *fer* + unha frase substantiva, á cal lle achega a carga léxico-semántica. En galego temos un modismo ou expresión para traducir esa estrutura.

No exemplo 6 Colometa espera por Quimet á entrada do parque Güell e un rapaz faille proposicións desde o seu balcón dicíndolle *farem una dormi-*

---

² Páx. 142 Leite Sila: Debía ser como a marca do leite Industria Leiteira SA. Co tempo dedicáranse á produción de leite condensado. Nesta época era transportado en carro.

deta adapteino na miña versión como *botaremos unha sestiña*. Máis adiante, empreguei de novo *botaban a sesta* que é tradución case literal do catalán *feien la migdiada*.

No exemplo 7 Rita di que como o seu prometido é do barrio vén *fer el tafaner*. O literal sería “facer o fisgón” pero eu traducino como *atusmar*, adaptación libre de *fisgar* porque me pareceu o máis apropiado para ese contexto.

Non obstante, tamén tiven moi clara a miña fidelidade ao orixinal catalán noutros contextos que agora lles enumero:

En canto aos topónimos e antropolónimos tomei a decisión de non traducilos, por unha cuestión de respecto cara á lingua catalá. Soábame mellor o Antoni, o Mateu, a Julieta, que non o Antonio, o Mateo, a Xuliña. No caso da protagonista *Colometa*, a súa adaptación perdía moitas connotacións que só transmitía o nome catalán. *Colometa* traducido sería “Pombiña”, “Combiña” ou incluso sendo un pouco máis libres “Ruliña”, que sería o que mellor lle acaería na versión galega. De feito, as rulas son un tipo de pomba, símbolo da fidelidade, porque as parellas non se abandonan mentres viven. “Ruliña, miña Ruliña” emprégase en galego como expresión de cariño e afecto referíndose á persoa a quen se ama. Pero a equivalencia con Ruliña non era en todos os contextos a adecuada, sobre todo porque moitas veces *Colometa* na novela ten unha carga emocional que eu non atopo en *Ruliña*. Por iso quedou *Colometa*.

Tamén optei por manter o artigo ante os nomes propios, porque así aparecían en catalán: *en Quimet, en Pere* pasaron a *o Quimet, o Pere*. Actualmente, no galego estándar este uso do artigo antes dos nomes tende a considerarse como familiar e dialectal. O recomendado é non empregar o artigo (Quimet), non obstante a miña decisión de mantelo respondeu a (ademais de seguir ao catalán) para recoller tamén esta característica habitual nunha boa parte de Galicia.

Igualmente, mantiven en catalán os nomes de lugares e rúas: Passeig de Gràcia, Astillero, Travessera, Provença. O único que traducín foi *a Praza do Diamante*, porque era o título da obra.

Mantiven a literalidade con certos recursos estilísticos do texto. Refírome ás habituais repeticións e anáforas con que Mercè Rodoreda crea esa atmosfera de ritmo monótono e lento, mesmo ás veces musical e rimado do orixinal. É o que sucede no exemplo 8 *...entre violeta e violeta, el nasarró de la Colometa*, en galego *...entre violeta e violeta, o nariciño da Colometa*. E no onomatopeico verbo *tocar* do exemplo 9: *no et toquis, i, si et toques, toca't el darrera, non te toques e, se te tocas, tócate no traseiro*.

Ese concepto de traducir, de anosar de Álvaro Cunqueiro do que antes falei, motivoume a introducir construcións galegas enxebres, e que non existían no texto catalán, co fin de contribuír a que estas estruturas se asentasen na variante estándar do galego que nos anos noventa comezaba a consolidarse. Por outra banda, permitinme estas licenzas, evidentemente, co fin de achegar o texto catalán á pragmática do galego. O contexto conversacional, así coma o ambiente simple e fresco destes diálogos animáronme a facelo.

Referireilles algúns deles:

- Introducín nalgúns fragmentos o chamado *el* expletivo galego, que non ten significado gramatical e só serve de reforzo, entre outras, ás oracións interrogativas que inaugura. No exemplo 10 o catalán *¿Què feies, tan quieta?* pasou ao galego *El que facías, tan calada?*, outro caso sería o catalán *¿quin mal es?* en galego *el que mal ten?*.
- Tamén utilicei e logo?, un marcador discursivo de matiz causal que indica, entre outros valores, inicio de interrogación. É un recurso moi frecuente en galego coloquial para avisar o interlocutor que vai ser preguntado. O exemplo 11 ilustráno-lo: catalán *¿no hi ha cap novetat?*, que adaptei en galego: *e logo, non hai novidade?*.
- De gran sabor galego pola ironía que encerran, sobre a certeza dos enunciados son tamén as locucións conxuntivas, disque e seica, non sempre de significado definido.

Exemplo 12: *He sabut que va al darrera de les dependentes*, a miña tradución, despois de saber que case é unha intuición de Quimet, foi *Seica anda detrás das dependentas*: o *seica* indica que hai unha certeza encuberta. O exemplo 13 é un exemplo de *disque*: *Es veu que la filla.... Disque a filla.....* Non hai a certeza de que o que se diga da filla sexa real ou non.

- Tamén entraría neste grupo de recursos pragmáticos do galego o uso do pronome de solidariedade, lle, na súa forma de respecto. Con este clítico búscase facer partícipe ao oínte na conversa. É moi habitual na lingua coloquial. No exemplo 14 en catalán di *era la seva gran mania*, e, en galego *éralle a súa gran teima*; ou tamén catalán *és jardiner: élle xardineiro*.

Espero non aburriros con este apartado que empezo a continuación, pero como diría Colometa agora vén a parte que me deu máis “*maldecaps*”, traducido *crebacabezas*, que agora lles conto.

A novela está escrita en 1ª persoa. Nárrasenos todo dende a perspectiva da protagonista, o cal xera moitas oracións subordinadas, enunciados introducidos por nexos como *que, cando, porque...* etc. Este tipo de discurso (“*Li vaig dir que*”) de estilo indirecto, carrega en galego bastantes vacilacións en canto á posición do pronome átono *que*, por se vostedes non o saben, pode ir antes ou despois do verbo segundo a énfase e entoación que se lle dea ao enunciado subordinado. Foi sen dúbida unha das miñas maiores complicacións gramaticais na tradución: decidir onde colocar ese pronome. Un exemplo é o número 15 *perquè en Pere s’havia quedat com un llumí quan, després d’haver-lo encès, el bufen: porque o Pere quedara como un misto cando, despois de acendelo, lle sopran*; outra lectura posible sería *sópranlle*.

A tradución das partículas *hi e en*, no seu uso pronominal e adverbial, tamén me ocasionaron dificultades, xa que non sempre teñen equivalencia

exacta en galego. O contexto dirimía moitas veces a elección: a través dun adverbio, dun complemento prepositivo ou ás veces, eliminándoo.

Outros *maldecaps* ou *cismaduras* na miña tradución tiveron que ver con cuestións da realidade cultural, social ou xeográfica catalá daquel tempo. Esa época era descoñecida para min, porque eu non a vivín e iso obrigoume a facer un traballo de investigación exhaustivo para entender a que se refería cada cousa no libro. Non se esquezan que parte do contexto da novela é a guerra civil e hai moitísimas cousas relacionadas con este acontecemento bélico: as milicias republicanas³, a radio galena⁴, tipos de armas⁵, *les passejades* ou *paseos*⁶, as colonias de refuxiados, os fusilamentos⁷ etc.

Sen dúbida un dos máis “*grosos maldecaps*” foi o léxico referido aos animais, non sempre coñecidos para min. Algúns peixes foron traducidos case sen problemas pois os *lliseres*, *lluernes*, *llobaros*, *escórpores* cataláns son os nosos *muxos*, *moreas*, *róbalos* e *escarapotes*. Pero xa máis complicado foi descubrir a equivalencia dun parasito que ten Quimet: o *cuc solitari* (a *solitaria* ou *lombriga*)⁸ e os animais por excelencia da novela: *els coloms*⁹. Un verdadeiro pesadelo! Permítanme, pois, que alardee do que aprendín sobre a vida destas aves e dos seus nomes: *els coloms monja* son as nosas *pombas monxas*, *coloms de cua de gallgindi* acabei determinando que eran as *pombas con rabo de pavo real*, *els coloms corbata* foron na miña versión *pombas gravata*, etc. Despois descubrín como eran os apareamentos (exemplo 16: *i ell s'hi va acostar, va obrir la cua i vinga fer la roda, volta que volta*, en galego *e o macho achegouse, abriu o rabo e veña facer a roda, volta e volta*); a súa reprodución, (exemplo 17: *tancats a les fosques van fer ous i els van covar/pechadas ás escuras puxeron ovos e chocáronos*); e a súa alimentación, fundamentalmente de *veces* ou ervellacas¹⁰, pero tamén (exemplo

---

³ As milicias eran grupos armados que actuaron no bando republicano, efectuando misións militares e de orde pública. Cap. 25, p. 133/112.

⁴ Radio galena (cap. 26) escóitaa o dono da casa onde serve Colometa. O aparato receptor da radio galena é o máis sinxelo e económico, xa que non necesita de ningún xerador eléctrico. Só se pode escoitar a través dun auricular, e a audición non sempre era boa e clara p. 143.

⁵ Escopetas, pistolas, parabellum, canó do Cintet.

⁶ Paseos de guerra: Paseaban as vítimas polas rúas, torturábanas de diversas maneiras e fusilábanas nas aforas da poboación. No cap. 26 (p. 145) pasean o sogro da casa onde traballa Colometa, pero non o torturan nin o matan.

⁷ Fusilamentos dos republicanos, nárrese na obra o fusilamento do Mateu, o seu grande amigo, mátno no medio dunha praza indeterminada, anónima, só por ser republicano.

⁸ Tamén as cascudas, descritas polo seu cheiro no piso en que van vivir (feía pudor d'escarbats, p. 24).

⁹ No cap. 2 Quimet di que os paxaros negros, os merlos (merlots), traían desgraza segundo súa nai. Non obstante non pensa iso das súas pombas. No cap. 13 unha das primeiras pombas do pombal é negra.

¹⁰ *Les veces* é o equivalente do galego *ervellacas*, froitos dunha pranta coma un chícharo negro que serven de comida para as pombas.

18) *ortigues farien ous amb colom a dintre/darlles ortigas secas e poñerían ovos con pombiños dentro.*

I quan vaig acabar amb els coloms, empezaron os problemas terminolóxicos referidos á tipoloxía de casas que con todo detallismo se nos describen: a *casa*, a *torre*, o *pis* e todo o seu contorno, así coma as súas distintas partes e materiais. Sen dúbida a que máis problemas me deu foi o caso de *torre* que traducín por *chalé*, pero aínda hoxe en día dubido de se sería máis apropiado traducilo por *quinta* ou manter o catalán *torre*.

Entre os materiais, os tipos de madeiras saen moito, xa que Quimet é carpinteiro. Nun caso recorrín á tradución libre porque non coñecía o seu equivalente en galego. Na páxina 28 Quimet fala de facer un armario *amb fusta d'arbre ampolla* (unha árbore australiana (*Brachychiton populneus*) que traducín como *carballo*, aínda sabendo que non era *roure ou carballo*. De novo a adaptación á realidade galega fíxome elixir esta madeira tan habitual nos armarios dos cuartos galegos naquela época.¹¹

Outro labirinto lexicográfico foron as partes da casa, entre outras: *balcó*, *galeria*, *golfa*, e *pati*. A elección máis complicada foi entre *terrazza* e *azotea*, que en galego utilizamos case como sinónimos. Tentei ser algo sistemática no uso do catalán *terrat*, galego *azotea*; e cando era en catalán *terrassa* traducilo en galego por *terrazza*.

I quan ja pensaba que non podía haber máis complicacións, apareceron os distintos tipos de persianas *de ballesta* (persiana *de tiras*), *de canaleta* (*canelada*), *de ferro canaleta*, (de *ferro canelada*), *corredera* (*corredeira*), estas dúas últimas específicas de comercios. De novo outra realidade distinta, xa que lles aseguro que en Galicia non temos tanta diversidade como en Cataluña. En certo modo é normal porque o clima catalán, con moito máis calor e sol, precisa máis delas ca Galicia.

Merece unha mención especial o uso tabú do embarazo e parto, nos que seguimos a proposta do orixinal. Enterámonos do embarazo de Colometa cun eufemismo (exemplo 19) *jo, estaba així*, que traducín como *eu, estaba así*, e mesmo parece ter vergoña do seu estado polo ton burlesco de Quimet cando lle di a alguén, *ja va plena* que eu adaptei como *xa está gorda*. Xa que de traducir literalmente *vai chea*, entenderíase en galego que ía *borracha*.

Xa para acabar, quería dicirlles que lle debo moito a Mercè Rodoreda, entre outras cousas, estar falando hoxe aquí. A súa obra marcóme para sempre e do mesmo modo ca na novela *ficar-se... com un corc dins d'una fusta/meterse como unha couza dentro da madeira* (p. 246/213) así se foi metendo Colometa na miña vida de tradutora. Cheguei a sentirme como ela: neses anos non soportaba as pombas *i no sabia ben bé per què era al mon*. Tamén coñecín *el fred*

---

¹¹ Con respecto ás madeiras fixen unha tradución libre en *carbó d'alzina*, (p. 141) poñendo *carbón de madeira*, que é co que fan o lume os ferreiros galegos. O literal sería *carbón de aciñeira*.

a dins del cor (o frío dentro do corazón) e el cor de neu (o corazón de neve).
 Grazas a esta tradución son un pouco máis sensible e sentimental, por iso cada vez que a leo namórome un pouco máis dela. Moltes gràcies.

Exemplos comparativos dos textos catalán e galego

EX.	TEXTO CATALÁN	POSIBLE TRADUCCIÓN LITERAL	TEXTO GALEGO
1	una tarda, quand ja era fosc... (p. 31)	unha tarde, cando xa estaba escuro	unha tarde, á xunta da noite... (p. 18)
2	dues paperines encerades... (p. 142)		dúas canadas... (p. 121)
3	se'n rentava les mans (p. 47)	lavaba as mans	que se desfacía de todo (p. 32)
4	la joventut va esperitada (p. 50)	a mocidade vai lanzada	a mocidade anda a fume de carozo (p. 35)
5	ganas de pentinar el gat (p. 57)		gana de perder o tempo (p.40)
6	farem una dormideta (p. 26) feien la migdiada (p. 134)		botaremos unha sestiña (p. 12) botaban a sesta (p. 113)
7	fer el tafaner	facer o fisgón	atusmar
8	... entre violeta i violeta, el nasarró de la Colometa (p. 94)		... entre violeta e violeta, o nariciño da Colometa (p. 75)
9	no et toquis, i, si et toques, toca't el darrera (p. 72)		non te toques e, se te tocas, tócate no traseiro (p. 55)
10	¿què feies, tan quieta? (p. 36) ¿quin mal es? (p. 133)		el que facías, tan calada? (p. 39) el que mal ten? (p. 112)
11	¿no hi ha cap novetat? (p. 59)		e logo, non hai novidade? (p. 43)
12	He sabut que va al darrera de les dependentes.... (p. 31)		Seica anda detrás das dependentas (p.18)
13	Es veu que la filla... (p. 106)		Disque a filla... (p. 86)
14	Era la seva gran mania (p. 130) és jardiner (p. 130)		Éralle a súa gran teima (p. 108) élle xardineiro (p. 108)

15	perquè en Pere s'havia quedat com un llumí quan, després d'haver-lo encès, el bufen. (p. 27)		porque o Pere quedara coma un misto cando, despois de acendelo, lle sopran / sópranlle. (p. 14)
16	i ell s'hi va acostar, va obrir la cua i vinga fer la roda, volta que volta (p. 86)		e o macho achegouse, abriu o rabo e veña face-la roda, volta que volta (p. 67)
17	tancats a les fosques van fer ous i els van covar (p. 123)		pechadas ás escuras puxeron ovos e chocáronos (páx. 102)
18	(ortigues)... i farien ous amb colom a dintre (p. 83)		(ortigas)... e poñerían ovos con pombiños dentro (p. 64)
19	jò, estava així (p. 71) ja va plena (p. 73)	vai chea (p. 56)	eu, estaba así (p. 54) xa está gorda (p. 56)

